

Libris .RO

Respect pentru oameni și că **IOAN-AUREL POP**

ISTORIA ILUSTRATĂ A ROMÂNILOR PENTRU TINERI

București – Chișinău – Cluj-Napoca
2018

Introducere	7	PRIMELE FORMAȚIUNI POLITICE MEDIEVALE PE TERITORIUL ROMÂNIEI	59
Românii și România	14	ȚARATUL ROMÂNNO-BULGAR AL ASĂNEȘTILOR	63
Românii despre ei înșiși	21	CORESPONDENȚA LUI IONIȚĂ CEL FRUMOS CU PAPA INOCENȚIU AL III-LEA (1199-1202)	65
Geto-dacii – „cei mai viteji și mai drepți dintre traci...”	23	FORMAREA TRANSILVANIEI – DE LA „ȚARA LUI GELOU” LA „ȚARA DE PESTE PĂDURE” SAU „ȚARA CELOR ȘAPTE CETĂȚI”	66
Cum trăiau daco-geții	26	„OASPEȚI” STRĂINI: COLONI, CĂLUGĂRI ȘI MILITARI	67
MUNCA ȘI CASA	26	„PRIMA LIBERTATE ROMÂNEASCĂ”	70
SOCIETATEA: „STRĂLUCIȚII” ȘI „PLETOȘII”	27	„A DOUA LIBERTATE ROMÂNEASCĂ”: MOLDOVA	76
CREDINȚELE RELIGIOASE: „EI CRED CĂ NU MOR...”	28	INSTITUȚIILE MEDIEVALE ROMÂNEȘTI	80
ȘTIINȚA, SCRISUL, ARTA	29	Voievodul și domnul	80
DE LA TRIBURI LA STAT: BUREBISTA (82-44 î.Hr.)	31	Consiliul sau sfatul domnesc	82
DECEBAL (87-106 d.Hr.)	33	Adunările de stări sau adunările țării	83
„Noi de la Roma ne tragem”: formarea poporului român și a limbii române	36	Organizarea administrativ-teritorială	84
POPOARELE ROMANICE	36	Biserica	87
SOARTA DACIEI DUPĂ ANUL 106	37	Justiția	89
ROMANIZAREA SAU SIGILIUL ROMEI	39	Armata și sistemul de apărare	89
RAPORTURILE DINTRE DACO-ROMANI (STRĂROMÂNI) ȘI MIGRATORI. CONTINUAREA ROMANIZĂRII	45	STRUCTURI ECONOMICE ȘI SOCIALE	90
LATINA DUNĂREANĂ, CARPATICĂ ȘI PONTICĂ: LIMBA ROMÂNĂ	48	LUPTA ÎN NUMELE CRUCII: APĂRAREA CREȘTINĂȚĂȚII	94
CONCLUZII: CÂND, UNDE ȘI CUM S-AU FORMAT ROMÂNII CA POPOR	50	Mircea cel Bătrân (1386-1418)	95
Lumea Evului Mediu	52	Iancu (Ioan) de Hunedoara (1441-1456)	98
CUM SE NUMEAU ROMÂNII PE SINE ȘI CUM ERAU NUMIȚI DE ALȚII	53	Vlad Drăgulea alias Dracula (1456-1462)	101
DE LA SAT LA STAT	57	Ștefan cel Mare (1457-1504)	104
		SECOLUL AL XVI-LEA	113
		Politică și cultură	113
		Transilvania – principat autonom	116

Domnia lui Mihai Viteazul și unirea țărilor române	118
Secolul al XVII-lea: de la Mihai Viteazul la fanarioți și la Habsburgi	123
Epoca Luminilor	128

NOI REGIMURI POLITICE: HABSBURGIC ȘI FANARIOT	128
UNIREA ROMÂNILOR TRANSILVĂNENI CU BISERICA ROMEI	130
REFORMISMUL	133
CONFLICTELE DIN JURUL CHESTIUNII ORIENTALE	135
LUPTA DE EMANCIPARE POLITICĂ NAȚIONALĂ	136
Planul confesional: prin Biserică spre națiune	136
Planul politic: recunoașterea națiunii și refacerea Daciei	138
PLANUL CULTURAL: ȘCOALA ARDELEANĂ	141
PLANUL SOCIAL: ȚĂRANII SAU POPORUL	143

Reformă și revoluție – prima jumătate a secolului al XIX-lea	148
---	-----

ASPECTE GENERALE	148
REGULAMENTELE ORGANICE	150
REGIMUL ABSOLUTIST HABSBURGIC ÎN TRANSILVANIA ȘI BUCOVINA	151
BASARABIA SUB RUȘI	153
DOBROGEA SUB TURCI	154
REVOLUȚIA ROMÂNĂ DE LA 1848-1849	154

Unitatea națională sau făurirea României moderne	162
---	-----

„UNIREA CEA MICĂ”	163
DOMNIA LUI ALEXANDRU IOAN I (1859-1866)	167
DOMNIA LUI CAROL I – RECUNOAȘTEREA INDEPENDENȚEI ABSOLUTE ȘI UNIREA DOBROGEI CU ROMÂNIA; TRANSFORMAREA ROMÂNIEI ÎN REGAT	170
DE LA INDEPENDENȚĂ LA „UNIREA CEA MARE”	178
Basarabia	178
Transilvania și Bucovina	179
PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	184
„UNIREA CEA MARE”	189

România interbelică	196
----------------------------	-----

ADMINISTRAȚIE, ECONOMIE ȘI SOCIETATE	197
POLITICA INTERNĂ	199
POLITICA EXTERNĂ	202

România și al Doilea Război Mondial	208
--	-----

Spre totalitarismul comunist	214
-------------------------------------	-----

„Pe drumul construcției socialismului...”	218
--	-----

Noua libertate: speranțe, visuri, dezamăgiri, certitudini...	231
---	-----

Bibliografie selectivă	239
-------------------------------	-----

Mulțumiri	240
------------------	-----

INTRODUCERE

Nu se poate să nu ne fi întrebat vreodată, fiecare dintre noi, ce rost are cunoașterea trecutului și să nu fi găsit felurite răspunsuri. Unii cred sincer că, în special astăzi, la începutul mileniului al III-lea, aplecarea asupra trecutului nu mai are vreo justificare și că ar fi mai bine să ne concentrăm asupra prezentului și viitorului. Alții, dimpotrivă, arată, cu mărturii solide, că istoria – adică întâmplările trecutului – continuă să fie un fel de „învățătoare a vieții”, că fără temelia trecutului nu se poate construi prezentul și nici nu se poate pregăti viitorul. Există chiar ideea că cine stăpânește bine datele despre ceea ce a fost știe să nu mai repete greșelile trecutului și poate să prevadă viitorul. Între aceste păreri opuse sunt o mulțime de opinii intermediare, interesante, importante și, unele, frumos exprimate.

Nu vom putea lămuri noi în această carte secretul cunoașterii trecutului, dar vom spune câteva păreri de bun-simț, câștigate din experiență. Așa cum viața omului – împărțită de mințile noastre în anii care au fost (trecut), care sunt sub ochii noștri (prezent) și care probabil vor veni (viitor) – este totuși una singură, tot așa și viața grupurilor de oameni (și a tuturor oamenilor) este tot unitară, continuă și curgătoare, ca un râu. Oamenii, cum știm, nu pot trăi separat, în singurătate, ci trăiesc în grupuri mai mari și mai mici, pe care le putem numi comunități omenesti. Noi împărțim viața comunităților (familii, triburi, sate, provincii, popoare etc.) în trecută, prezentă și viitoare, dar ea este una singură. Altfel spus, ceea ce noi numim trecut a fost cândva prezent și chiar viitor, pentru noi înșine sau pentru cei care au trăit cândva. Trecutul este, prin urmare, o parte a vieții noastre, iar a elimina trecutul din viața noastră este ca și cum ne-am tăia și îndepărta un braț sau o altă parte din corp! Trecutul unui om se mai poate numi amintire sau memorie. Să ne gândim cum poate exista printre noi un semen al nostru fără amintiri, fără gânduri despre trecut. De fapt, un asemenea om nu poate exista în condiții normale, fiindcă el este un infirm și trebuie tratat ca atare. Însăși inteligența umană nu poate fi imaginată fără amintiri, pentru că memoria este o parte alcătuitoare a inteligenței sau a înțelepciunii. La fel se întâmplă și cu amintirile colective – care alcătuiesc istoria –, în sensul că o comunitate care nu știe sau refuză să știe ce au făcut înaintașii ei ajunge bolnavă și se stinge treptat.

Românii sunt o astfel de grupare de oameni, existentă de peste o mie de ani (dar mult mai veche, prin strămoși) și care are numeroase amintiri, deosebite. Din păcate, amintirile sau, în cazul nostru, memoria popoarelor (adică ceea ce au păstrat popoarele despre moșii și strămoșii lor) nu reprezintă chiar același lucru cu trecutul însuși, cu viața care a fost demult. Viața de odinioară nu se mai întoarce niciodată și nu o vom mai putea reînvia exact așa cum a fost. Asta nu înseamnă că nu o vom putea cunoaște, dar o vom face atât cât vom avea acces pe baza mărturiilor rămase. Aceste mărturii se cheamă și izvoare. Să comparăm viața unui popor cu un râu care curge mereu înspre vărsare: nu vom putea ști niciodată esența sau secretul acestei curgeri fără să ajungem la izvor, să vedem de unde pornește râul respectiv. La fel, ca să înțelegem cum s-a dezvoltat un popor, trebuie să-i studiem izvoarele, adică mărturiile care ne conduc spre rădăcinile sale. De acest studiu se ocupă specialiștii numiți istorici. Aceștia, după studii serioase, sunt capabili să cerceteze obiectele din trecut (unele îngropate în pământ, altele ascunse prin arhive), scrierile vechi (în limbi ciudate, pe marmură, papirus, pergament, hârtie etc.), monedele, sigiliile, stemele și câte altele, spre a putea încerca refacerea vieții oamenilor care au trăit altădată. În acest fel, prin scrierile acestor istorici, trecutul renaște sub ochii noștri, niciodată exact cum a fost, dar aproape de ceea ce a fost, fiindcă ei, istoricii, sunt obligați de regula meseriei lor să caute adevărul.

Prin urmare, trecutul înseamnă viață, iar viața trebuie respectată și cunoscută în toate formele sale. Așa stând lucrurile, trecutul nu este o vârstă de aur, nu este numai glorie, curaj și mărire, dar nici numai suferință, lașitate și rele, ci este ca viața, le cuprinde pe toate cele omenești. În acest fel, viața trecută a poporului nostru este plină de întâmplări de toate felurile, de la munca de fiecare zi până la petreceri pline de fast, de la războaie nimicitoare până la înălțarea de impresionante biserici, de la scrierea cărților până la horele cântate și jucate de fete și flăcăi, de la iubiri și doruri până la uri și plângeri, de la dărnicie până la egoism etc. Ne-am trăit de-a lungul vremii viața așa cum am putut, nici mai bine și nici mai rău decât alții, decât vecinii noștri. Oricum, nu putem înțelege această viață a noastră fără să o comparăm cu a popoarelor din jur și mai ales cu a popoarelor și populațiilor din mijlocul nostru. Noi, românii, nu am trăit niciodată izolați, despărțiți de alții, ci împreună cu alte grupuri. Cu acestea am conviețuit pașnic, dar ne-am și certat și războit uneori, fiindcă așa este viața, cum spuneam, plină cu de toate. Mai sunt voci care spun că studierea istoriei propriului popor ne conduce la

sentimente egoiste față de noi înșine (sau la naționalism) și că s-ar cuveni să cunoaștem numai istoria omenirii. Poate că această idee sună bine la prima vedere, dar este ca și cum am pretinde că spre a ști ce este pădurea nu trebuie să cunoaștem arborii care o alcătuiesc. Istoria fiecărui popor, dacă este cinstită scrisă, ne ajută să iubim și să prețuim toate popoarele, adică omenirea.

Toate popoarele din lume și-au folosit uneori faptele trecutului pentru a însuși curajul membrilor lor în momente grele, pentru a inspira încredere și bucurie. Mereu s-au dat exemple de demnitate, de bunătate, de virtute a unor personalități de odinioară pentru a face mai ușoară trecerea peste anumite crize, peste deznădejdi și suferințe. De multe ori, aceste episoade fericite de demult au fost exagerate. La fel s-a întâmplat și în cazul românilor, fapt pentru care unii au ajuns să urască istoria și să-i condamne pe istorici. Ceea ce este greșit și nepotrivit, fiindcă fapte cu adevărat bune există o mulțime în trecut, iar reînvierea lor nu poate fi decât lăudabilă. Cu toate acestea, când se reînvie pildele trecutului poporului nostru pentru oamenii de-acum, trebuie să veghem ca ele să fie reale și nu inventate, pe de o parte, și să nu jignească și să ponegrească valorile altor popoare. Firește, acest lucru nu este ușor, dar trebuie să tindem spre el.

Nu există pe lumea asta popoare cu istorii bune și altele cu istorii rele, nici popoare cu trecut curat ca lacrima și plin numai de fapte bune, față în față cu altele, condamnate să facă numai rele și să fie urâte, ci există pur și simplu popoare egale, care trebuie respectate. Ca să putem înțelege și face acest lucru, trebuie însă să cunoaștem trecutul nostru și al celor din jur. Faptul nu ne va ajuta prea mult să prevedem viitorul – cum mai cred unii –, dar ne va face cu siguranță mai înțelepți și ne va pregăti să înțelegem mai bine și să prețuim viața pe care o trăim.

*

Istoria românilor nu se confundă cu istoria României, fiindcă România de pe hartă este o creație relativ recentă, înfăptuită după secole de „lucrare a poporului român asupra lui însuși“. Românii – aproape toți – au fost cuprinși într-o țară numită România abia în perioada interbelică, adică doar pentru o clipă în raport cu lungă curgere a timpului. Dacă însă România a apărut ca stat unitar destul de curând – cam atunci când s-au format și Germania și Italia – Româniile sau Țările Românești sunt cu mult mai vechi, ele existând încă din mileniul I al erei creștine, când erau remarcate de izvoare „Valahiile“ sau „Romaniile“

(„Romaniile populare“), după expresia fericită a lui Nicolae Iorga. Unirea politică a aproape tuturor românilor s-a făcut greu, după mari eforturi, din mai multe motive. Unul dintre ele este tulburător: românii aveau unirea și țara (patria) în sufletele lor cu mult înainte de oficializarea acestei uniri sub forma unui stat în 1918. Același Nicolae Iorga explică de ce și cum a fost posibil acest lucru: „Țara Românească a avut odinioară un sens pe care foarte mulți l-au uitat și unii nu l-au înțeles niciodată; ea însemna tot pământul locuit etnograficește de români“. Altădată, reluând ideea că Țara Românească nu presupune (în conștiința românilor de demult) un stat, ci amintirea unui stat, explică plin de patos: „În timpurile cele vechi, românii nu făceau nicio deosebire în ceea ce privește ținuturile pe care le locuiau; pentru dâșii, tot pământul locuit de români se chema Țara Românească. Țara Românească erau și Muntenia, și Moldova, și Ardealul, și toate părțile care se întindeau până la Tisa chiar, toate locurile unde se găseau români. N-aveau câte un nume deosebit pentru deosebitele ținuturi pe care le locuiau și toate se pierdeau pentru dâșii în acest cuvânt mare, covârșitor și foarte frumos de: Țară Românească“. Această Țară Românească, aflată oriunde se aflau români, s-a împărțit de la o vreme „în două domnii și, alături, o stăpânire străină“, dar ideea unității a rămas. La fel înțelegea noțiunea de Țară Românească și Dimitrie Cantemir – primul savant român (cu o conștiință clară de român) de talie europeană – care își subintitula cu tâlc *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, publicat într-o primă ediție la Sankt-Petersburg, în anul 1717 de la Nașterea Mântuitorului (sau 7225 de la Facerea Lumii). Aici, autorul afirmă clar, din primele pagini, că neamul romano-moldo-vlahilor „necurmat lăcuște în Dachia (adecă în Moldova, în Țara Munteniască și în Ardeal)“. Unitatea și romanitatea apar însă exprimate peste câteva pagini, loc în care se arată, de fapt, titlul dezvoltat al lucrării: „Hronicon a toată Țara Româniască (care apoi s-au împărțit în Moldova, Munteniască și Ardealul) din descălecatul ei de la Traian împăratul Râmului. Așijderea pentru numerele carele au avut odată și carele are acmu. Și pentru romanii cari de atunce într-însa așazindu-să, într-aceiași și până acmu lăcuesc“. Lucrarea îi așază pe români între popoarele romanice, în cadrul lor european firesc.

Concepția acestui savant moldovean despre unitatea poporului său este exprimată în texte variate, dar reiese în chip sintetic dintr-un pasaj aflat în *Historia Moldo-Valachica*: „Astfel, astăzi moldovenii, muntenii, vlahii transalpini, basarabenii și epiroții se numesc pe sine cu toții cu un nume cuprinzător, nu vlahi, ci români, iar limbii lor neaoșe îi spun limba română“. În acest text, prin

formula „vlahii transalpini“, se înțelege românii de peste munți, adică transilvănenii, plasați și ei, ca și ceilalți, în corolarul unității românești, în ciuda țărilor, despărțite sub aspect politic, locuite de acești români. În afirmația de mai sus, Cantemir nu vine cu o noutate și nu face decât să consemneze un loc comun, remarcat încă din secolele al XIV-lea–al XV-lea de umaniștii și călătorii străini, întărit de cronicarii și umaniștii autohtoni (născuți în țările române și în provinciile locuite de români, de etnie românească sau nu), reluat de străini (savanți, clerici, militari, artiști, soli sau simpli comercianți), demonstrat de istoricii și cronicarii secolului al XVII-lea etc.

Marea unitate românească din sufletele românilor s-a frânt însă pe hartă de mai multe ori în istorie, mai întâi atunci când Regatul Ungariei a cucerit Transilvania și Părțile Vestice, apoi atunci când s-au format „două libertăți românești“, adică Țara Românească de la sud (Valahia de lângă Ungaria) și Țara Românească de la est (Valahia dinspre Rusia). Au venit ulterior turcii otomani, care au rupt din trupul țărilor noastre Dobrogea, cetățile Turnu și Giurgiu (începând cu anul 1417), apoi „plămânii Moldovei“, adică cetățile Chilia și Cetatea Albă (1484), de la Gurile Dunării și de la Limanul Nistrului, apoi Tighina cu ținutul din jur (1538) și Brăila (1540). La 1552, Banatul de câmpie devine provincie otomană (vilaiet), cu centrul de Timișoara, până în 1718 (de la o vreme, acestuia i s-a adăugat și Banatul de Caransebeș și Lugoj). Prin 1660, și Oradea ajunge capitală de pașalâc pentru vreo trei decenii. Din 1711 până în 1812, cetatea Hotinului cu teritoriul din jur a fost raia turcească. Între 1718 și 1739 Oltenia este inclusă între stăpânirile habsburgice, ca și Banatul (care însă rămâne până în 1918). La 1688 se instituie stăpânirea de fapt a Habsburgilor asupra Transilvaniei, act confirmat în plan internațional la 1699. Bucovina – inima Moldovei, cu vechile sale capitale de la Baia, Siret și Suceava, cu gropnițele domnești și cu minunea de la Voroneț – este ocupată de austrieci la 1775, iar Basarabia – jumătatea de răsărit a Țării Românești a Moldovei – trece în 1812 sub cnutul Imperiului Rusesc. Toate aceste tragice risipiri nu au putut însă distruge nucleul politic-statal românesc, întruchipat de Țara Românească (fără Dobrogea) și de Moldova (fără Bucovina și fără Basarabia), cealaltă Țară Românească. Acestea din urmă, chiar și în secolul fanariot (1711/ 1716 – 1821), și-au păstrat ființa de Țări Românești, cu instituții românești, cu boierime românească, cu Biserica răsăriteană românească. Între 1821 și 1918 istoria a înregistrat epoca reunirii pământurilor românești, „unite în suflet și-n simțiri“, dar încă frânte sub aspect politic. Era clar că, înainte

de unirea provinciilor ocupate efectiv de străini, trebuia format un nucleu de stat național din Moldova și Țara Românească, state aproape independente, cu clase politice și cu instituții românești. Unirea românilor într-un stat național a cuprins câteva etape: revoluția democratică, revenirea domnilor pământeni, reafirmarea autonomiei și reprimirea raialelor, alcătuirea proiectului de țară, unirea Moldovei și Țării Românești într-un stat, numit oficial România, sub Alexandru Ioan Cuza și recunoscut ca atare de marile puteri (1848–1859–1866); proclamarea independenței absolute, războiul pentru independență și recunoașterea oficială a independenței pe plan internațional; unirea Dobrogei cu România și ridicarea țării la rang de regat (1877–1881); formarea Băncii Naționale a României, recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, participarea românilor și a României la Primul Război Mondial; unirea cu România a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului; recunoașterea pe plan internațional a statului național unitar român (1914–1916–1918–1920). Jumătatea secolului al XIX-lea și deceniile care au urmat au însemnat pentru mai multe națiuni o epocă de formare sau de consolidare a unității lor politice. Așa a fost cazul germanilor, italienilor, românilor, dar și al americanilor, care, în urma războiului civil (1861–1865), au putut scăpa de secesiune (împărțire între Nord și Sud) și au întărit forța națiunii lor. Cele mai democratice și progresiste mișcări de masă din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului XX erau cele de eliberare națională și de formare a statelor naționale democratice și independente. În aceste mișcări s-au antrenat nu numai românii, ci și alte popoare din regiune precum polonezii, cehii, slovacii, slovenii, croații, sârbii, lituanienii, letonii, estonienii etc. La finele Primului Război Mondial s-au născut, în urma luptei de eliberare a popoarelor, a prăbușirii imperiilor țarist, austro-ungar, german și otoman și a unor împrejurări internaționale favorabile, noi state naționale ori s-au întregit altele, ca Polonia, România, Cehoslovacia, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (numit, din 1929, Iugoslavia), Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Ungaria etc. Deși multe dintre aceste state între timp au suferit anumite schimbări sau au fost, unele, ocupate din nou (și s-au eliberat ulterior, precum țările baltice), majoritatea lor există până astăzi, între granițele sau aproape între granițele stabilite atunci, în 1918–1920. Chiar și cele două federații destrămate – Cehoslovacia și Iugoslavia – nu au fost distruse de nimeni în arhitectura lor internă, ci au revenit la frontiere naționale, în acord cu principiul naționalității. România nu a pierdut în 1944–1947 Basarabia și nordul Bucovinei pentru că aceste

regiuni erau locuite de alte popoare decât poporul român – deși ideologia sovietică a încercat să impună și ideea falsă a existenței poporului moldovean și a limbii moldovenești –, ci din cauza tendințelor de expansiune ale URSS, conduse de Stalin, țară care atunci, la sfârșitul războiului din 1939–1945, a ocupat și părți mari din țările baltice, Polonia, Cehoslovacia etc.

* * *

Anul 1918 a fost ora astrală a românilor, a fost momentul uneia dintre cele mai de seamă înfăptuiri din întreaga istorie. Deciziile de unire de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia au fost ratificate nu numai la București, prin actul solemn, din decembrie 1918, al regelui întregitor Ferdinand, ci și la Paris, prin deciziile Conferinței de pace din anii 1919–1920. Altfel spus, ceea ce au înfăptuit românii în 1918 au recunoscut și întărit, conform dreptului internațional, marile puteri. Lucian Blaga a scris atunci *Poemele luminii*, așa cum Mihai Eminescu, prin versurile sale nemuritoare „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,/ Țara mea de glorie, țara mea de dor“, readusesse pe la 1867 în suflete speranța. Tot moldoveanul Mihai Eminescu – „românul absolut“ – arătase tuturor românilor care este țara lor „de la Nistru pân-la Tisa“. De la Dimitrie Cantemir până la Mihai Eminescu, marii intelectuali moldoveni au fost cei mai de seamă teoreticieni ai românismului și ai ideii de România. Unirea cea Mare nu a durat etern, cum au sperat patrioții români, pentru că în 1940 au venit peste noi alte frângeri (Basarabia, Bucovina nordică și ținutul Herța; partea de nord a Transilvaniei; Cadrilaterul). În 1944, Ardealul răpit a revenit la matca sa firească (fapt recunoscut de marile puteri tot la Paris, în 1947), dar partea de răsărit a țării (revenită vremelnice în România între anii 1941–1944) a rămas în continuare, până astăzi, vitregită de soartă, ocupată de sovietici până în 1991.

Aceasta este o istorie a unui singur popor, dar și o istorie reunită a românilor din două state românești de azi, state care, din păcate, nu-i adăpostesc nici ele pe toți românii. Această carte de istorie este însă menită să învingă uitarea și să conducă la frângerea risipirii noastre. Să ne amintim mereu că „Hora Unirii“ a scris-o moldoveanul Vasile Alecsandri și să încercăm să ne cuprindem cu toții „de acel farmec sfânt“ al iubirii de popor și de țară, de țara noastră, care, oriunde ar fi ea, se numește Țara Românească. Până o vom avea din nou întreagă pe hartă, se cuvine să o purtăm în suflete și astfel nimic nu va fi pierdut.

Românii și România

Ce este România și cine sunt românii? Cel mai simplu am putea răspunde primei părți a întrebării că România este o țară, un stat. Numai că lumea are astăzi peste două sute de state, marea lor majoritate membre ale Organizației Națiunilor Unite, situate pe cinci continente, de la San Marino, Vatican și Mauritius până la SUA, China și Brazilia. Trebuie, deci, să mai dăm câteva amănunte.

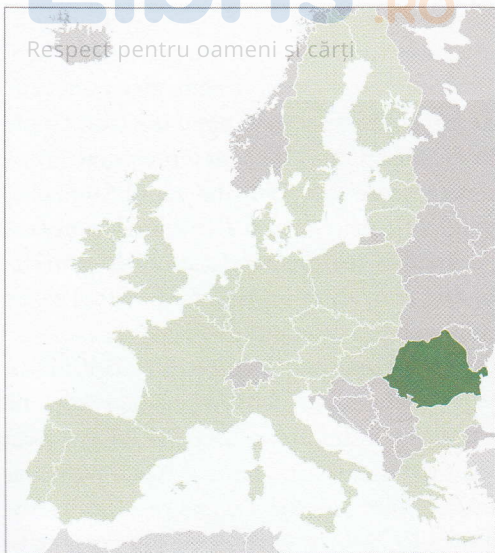
România este un stat european, așezat chiar în inima geografică a bătrânului continent, adică la egală distanță de Munții Ural (marginea de răsărit a Europei) și de coasta atlantică a Portugaliei (limita apuseană a Europei), dar mult mai aproape de insula Creta, din Grecia (punctul cel mai sudic al Europei), decât de cel mai nordic loc al Europei, situat în Norvegia. Prin urmare, spre a fi mai exacți, România este așezată în centrul jumătății de sud a Europei. În ciuda acestei poziții centrale, țara este considerată însă ca fiind „în Răsărit“, din cel puțin două motive: primul provine din faptul că, începând cu secolele XV–XVI, motorul culturii și civilizației – un adevărat model pentru ceilalți – s-a mutat în vestul continentului, vechile țări de cultură bizantină rămânând la margine, undeva înspre est; al doilea se află în denumirea recentă de Europa Răsăriteană (*Eastern Europe*), dată în mod curent, la început de americani, tuturor țărilor europene ajunse în dependență de Moscova după al Doilea Război Mondial. Azi se vorbește mult despre Europa Centrală (sau Central-Răsăriteană), în care e cuprinsă adesea și România, dar conceptul este deocamdată prea recent spre a intra în conștiința publică. Sub aspect strict geografic, România nu se află nici în Balcani (Peninsula Balcanică), fiindcă

limita de nord a acestei regiuni este Dunărea, iar România este situată, în proporție covârșitoare, peste Dunăre, în regiunea Carpaților. Pentru mulți europeni însă, Balcanii țin, în limbajul de fiecare zi, până spre Viena, așa că România este plasată de multe ori în aceeași regiune vastă, împreună cu Grecia, Albania sau Serbia, regiune considerată încă „butoiul de pulbere al Europei“. Însă, deși nu se află în Peninsula Balcanică, ci la nordul acesteia, țara are legături vechi, istorice cu statele și cu popoarele balcanice. În plus, în Balcani au trăit și mai trăiesc încă grupuri de români.

Ca mărime, România este o țară mijlocie, după scara europeană (din care lăsăm la o parte imensa Rusie, mai întinsă decât unele continente), având aproape 240 000 de kilometri pătrați. Este mai redusă ca suprafață decât Franța, Germania, Spania sau Ucraina, este aproximativ egală cu întinderea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, dar mai întinsă decât țări ca Elveția, Danemarca, Belgia, Olanda, Austria etc. De pildă, România are de circa opt ori suprafața Belgiei. Ca număr al populației sale, de aproximativ douăzeci și două de milioane de locuitori, România este tot la nivel mijlociu: are tot atâția locuitori cât Belgia și Olanda la un loc, mai mulți decât Finlanda, Norvegia și Suedia la un loc, dar mai puțini decât Polonia, Spania, Italia sau Franța, luate separat. La scară americană, suprafața României este aproximativ cât cea a statului Oregon, dar populația sa era comparabilă până nu de mult cu cea a Californiei sau a Canadei*. România este mai întinsă și mai populată decât toți vecinii săi,

* De circa două decenii, populația României scade progresiv.

Respect pentru oameni și cărți

România pe harta Europei

cu excepția Ucrainei: e de peste două ori mai întinsă decât Ungaria, Bulgaria sau Serbia (luate separat) și de cinci ori mai mare decât Republica Moldova. Ungaria are, de exemplu, cam zece milioane de locuitori, Bulgaria opt milioane, iar Serbia, după desprinderea provinciei Kosovo, ceva mai puțini. Românii alcătuiesc cel mai numeros popor din sud-estul Europei, depășindu-i cu mult pe bulgari, sârbi, greci, albanezi, croați, macedoneni etc. Turcia (stat mare, cu peste 60 de milioane de oameni), situată cu cea mai mare parte a teritoriului său în Asia Mică, nu poate fi socotită, sub aspect geografic, o țară europeană. Din punct de vedere al unor tradiții recente, al evoluțiilor de după Primul Război Mondial și mai ales al aspirațiilor politice actuale, lucrurile stau însă altfel și cu Turcia, care se orientează mult spre Europa.

În România se află și o mare parte din Munții Carpați, cel mai important lanț muntos din Europa, după cel al Alpilor. Dacă admitem că forma de pe hartă a Munților

Carpați seamănă cu cifra șase (scrisă invers!), atunci partea rotundă, ca un cerc, a acestei cifre se află pe teritoriul României, iar partea curbă ca o virgulă trece în Ucraina, Polonia, Slovacia și Cehia, cu prelungiri în Ungaria. Carpații au înălțimi de aproape 2 700 de metri (în România de peste 2 500). Restul țării este format din dealuri și podișuri – dintre care cel mai întins și cunoscut este Podișul Transilvaniei – și din câmpii, aflate spre margini, adică spre sud (Câmpia Română sau a Dunării), spre vest (Câmpia Tisei) și spre est (Câmpia Moldovei). Formele de relief sunt distribuite în proporții aproximativ egale: munții ocupă 31% din suprafață, dealurile și podișurile 33%, iar câmpiile 36%. Ele au o așezare echilibrată și armonioasă. În mijlocul țării se află Podișul Transilvaniei, străjuit de cercul Munților Carpați, așa cum zidul înconjoară o cetate, după cum scria demult istoricul și omul politic Nicolae Bălcescu; munții se sprijină în exterior pe dealurile subcarpatice și pe alte podișuri, similare unor contraforturi, care se pierd apoi treptat în cele trei câmpii.

România este și o țară dunăreană, deoarece Dunărea, cel mai important fluviu al Europei (dacă lăsăm la o parte Volga), străbate sute de kilometri pe teritoriul său și o desparte de lumea balcanică. După ce trece prin patru capitale europene – Viena, Bratislava, Budapesta și Belgrad –, Dunărea se varsă în Marea Neagră printr-o deltă unică în lume, adevărat monument al naturii, situată pe teritoriul României. La Constanța (cel mai mare port al României), navele pot ajunge mai ușor decât prin deltă, străbătând canalul Dunăre–Marea Neagră, construit de câteva decenii. Prin litoralul său marin, de circa 250 de kilometri, România este, ca și Bulgaria, Rusia, Turcia sau unele republici foste sovietice, o țară pontică (de la *Pontus Euxinus*,

numele vechi greco-roman al Mării Negre actuale). Ieșirea sa la Marea Neagră îi asigură legătura mai strânsă cu lumea, spre Mediterana și de aici spre Oceanul Atlantic, prin strâmtoarea Gibraltar sau spre Oceanele Indian și Pacific, prin Canalul de Suez. Dunărea și apoi Marea Neagră colectează apa celor mai importante râuri din zonă, care se află sau trec și pe teritoriul României: Prut, Siret, Tisa, Mureș, Olt, Someșuri, Crișuri, Târnave, Jiu, Argeș, Dâmbovița, Ialomița etc.

Cu alte cuvinte, dacă cineva dorește să găsească România pe hartă, trebuie să caute locul unde Carpații, Dunărea și Marea Neagră vin în contact.

România este un stat unitar (nu are, conform Constituției, teritorii autonome în cadrul său), alcătuit din etnici români în

proporție de 90%. Restul locuitorilor sunt maghiari (peste 6%), romi sau ȝigani, slavi, germani, turco-tătari, armeni, greci, evrei etc. Toate cele 18 minorități naționale (constituite în organizații proprii) sunt reprezentate, conform Constituției, în Parlamentul României, maghiarii prin alegeri (în acord cu norma generală de reprezentare), iar ceilalți prin desemnarea de către organizația fiecăruia a câte unui deputat din rândul lor.

Orice țară este formată din regiuni sau provincii istorice. Când vorbim de Franța, ne gândim la Burgundia, Bretania, Normandia sau Alsacia; când ne referim la Italia, avem înaintea ochilor Toscana, Lombardia, Campania, Veneto, Calabria, Liguria etc. În acest sens, România generică (lăsând la o parte granițele politice actuale) este formată din trei mari

Harta fizică a României și a Republicii Moldova

Județele din care erau alcătuite regiunile istorice în perioada interbelică

provincii istorice, anume Țara Românească, situată în sud, Moldova, în est și nord-est, și Transilvania, în vest și nord-vest. La rândul ei, Țara Românească are în componență Oltenia, Muntenia și Dobrogea; Transilvania cuprinde Transilvania propriu-zisă, Banatul, Crișana și Maramureșul, iar Moldova se compune din nucleul său vestic, situat între Carpații Orientali și Prut, apoi din Bucovina (a cărei parte nordică face parte astăzi din Ucraina) și din Basarabia (care alcătuiește, în mare măsură, din 1991 încoace, Republica Moldova). Ca stat unitar și modern, România s-a format abia în secolul al XIX-lea (și s-a desăvârșit abia în secolul XX) – ca și Germania sau Italia –, dar formațiuni politice medievale au existat pe teritoriul său încă în urmă cu peste un mileniu, prin anii 850–900.

Dintre toate vechile provincii românești, numai Basarabia – care nu a avut o tradiție politică distinctă de-a lungul timpului – formează azi un stat separat de România*. Numele oficial al acestui stat, făurit în 1991 și care cuprinde cea mai mare parte a Basarabiei, este Republica Moldova. Basarabia este numele care se dă în mod curent de către români (și anumiți străini), începând cu secolul al XIX-lea, jumătății de răsărit a Moldovei, cuprinse între râurile Prut (la vest) și Nistru (la est) și scăldate de apele Dunării și ale Mării Negre (la sud). A fost vorba atunci, la 1812, de o schimbare de nume prilejuită

* Există însă anumite părți de mai mică întindere din vechile provincii istorice (nordul Bucovinei, nordul Maramureșului, sud-vestul Banatului, sudul Dobrogei etc.) care fac parte din state vecine României.